
**IMPACT VAN DE CORONAMAATREGELEN
OP KINDEREN, JONGEREN EN JONGVOLWASSENEN**

Geweld & conflict

Er is een zorgwekkende stijging van geweld en conflict

INHOUD

1

DE VREES VOOR EEN STIJGING VAN FAMILIALE PROBLEMEN WORDT BEVESTIGD IN ONDERZOEK

2

DE IMPACT VAN DE CORONAMAAT-REGELEN OP PESTEN IS ONDUIDELIJK

LEGENDE

SYMBOLEN

aanbeveling

ontbrekende informatie

LEEFTIJD DOELGROEPEN

jonge kinderen

0-6 jaar

kinderen

6-12 jaar

jongeren

12-18 jaar

jongvolwassenen

18-25 jaar

volwassenen

18+

ACHTERGROND

Deze overzichtstudie brengt een brede waaier aan onderzoeken in kaart met betrekking tot de impact van de coronamaatregelen op (jonge) kinderen, jongeren en jongvolwassenen. Aan de hand van een systematische verzameling van en oproep naar relevant onderzoek biedt deze overzichtstudie inzicht in de wisselwerking tussen de genomen coronamaatregelen en de leefwereld van personen tussen 0 en 25 jaar.

In totaal werden **964 onderzoeken** gescreend, waarvan **105 geaccepteerd** werden voor verdere analyse. Daarnaast werden 10 onderzoeken toegevoegd die gekend waren bij de onderzoekers. De systematische literatuurstudie liep van maart tot en met juni 2022.

KeKi en JOP organiseerden ook een **cocreatief kennisinitiatief**, IMPULS. We werkten samen met onderzoekers, beleidsmakers en praktijkmedewerkers aan een datavisualisatie over kinderen, jongeren, jongvolwassenen. Op IMPULS hebben we kennis verbonden, legden we overeenkomsten en verschillen bloot tussen de resultaten en inzichten en detecteerden we blinde vlekken.

De bevindingen worden verdeeld over verschillende thema's:

GEZONDHEID

SPECIFIEKE DOELGROEPEN

ONDERWIJS & WERK

WONEN EN BUURTBELEVING

SOCIALE MEDIA

VRIJE TIJD

GEWELD & CONFLICT

Het is op basis van de huidige onderzoeksresultaten moeilijk om algemene conclusies te trekken over de impact van de coronamaatregelen op personen tussen 0 en 25 jaar. Bovendien blijft de langetermijnpact onduidelijk. Er moet hiervoor meer gevarieerd onderzoek gebeuren naar de coronamaatregelen.

Details over de onderzoeken staan in de voetnoten. Elk onderzoek kadert binnen een bepaalde context: de geldende coronamaatregelen, de bevraagde groep van (jonge) kinderen, jongeren en jongvolwassenen, de onderzoeksvraag en de gehanteerde methodologie. Het is belangrijk om aandacht te hebben voor de specificiteit van elk individueel onderzoek. Om die reden moeten vergelijkingen tussen onderzoeken met voorzichtigheid gelezen worden. Bij onduidelijkheid over de onderzoeksmethode, wordt dit aangegeven in de voetnoot met vierkante haakjes ([]).

Geweld & conflict

Onderzoek toont een toename van huiselijk geweld sinds de coronapandemie. Ook ervaren kinderen meer geweld door schoolgenoten. De impact van de coronamaatregelen op pesten blijft voorlopig onduidelijk.

1

DE VREES VOOR EEN STIJGING VAN FAMILIALE PROBLEMEN WORDT BEVESTIGD IN ONDERZOEK

19.5% van de bevroegde maatschappelijk werkers vreesde voor een toename van familiale en relationele problemen zoals, kindermisbruik tijdens de coronapandemie.¹

“

Jongeren vertellen veel meer over de ruzies de er thuis gaande zijn. Zowel tussen de ouders als tussen ouder en kind. De ruzies zijn heftiger dan vroeger. En ze zouden ook langer duren doordat ze minder ademruimte of ruimte voor zichzelf hebben.²

- bevraging bij jeugdwerkzorgswerkers en kinderen en jongeren in kwetsbare situaties

”

1- K. Bastiaens e.a., '[Downward spirals to vulnerability: Social workers' concerns about their clients during the first wave of the COVID-19 pandemic](#)', Journal of Comparative Social Work, 21/01/2022. Methodologie: Online survey met thematische code analyse van de tekstuele antwoorden. Respondentengroep: sociaal werkers. Respondentenaantal: 1703 [Gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen en Brussel. Onderzoekperiode: 6/04/2020-4/05/2020.

2- Uit de Marge, '[De impact van de COVID-19-maatregelen op kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties](#)', mei 2020, p. 26. Methodologie: Bevraging. Respondentengroep: kwetsbare kinderen en jongeren via de jeugdwerkzorgswerkers. Respondentenaantal: 2,412 kinderen en jongeren uit 35 gemeenten [gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen en Brussel. Onderzoekperiode: 2020.

HUISELIJK GEWELD

BIJ 1 OP 3

gezinnen met kinderen vond sinds het begin van de pandemie huiselijk geweld plaats³

BIJ 15%

van de gezinnen was het **kind een direct slachtoffer**³

VERDUBBELING

van **meldingen van huiselijk geweld bij hulpijn 1712** in april 2020 (in vergelijking met april 2019)⁵

28%

meer aanmeldingen van verontrustende opvoedingssituaties in 2020-2021 (t.o.v. 2019)⁶

44%

van de **jongeren en jongvolwassenen** voelden meer spanning & stress thuis⁷

61,2%

van de **kinderen en jongeren** zeiden meer ruzie te maken met hun broer of zus⁹

Onderzoek bevestigde deze vrees. Uit een longitudinaal onderzoek bleek dat er sinds het begin van de coronapandemie **huiselijk geweld** plaatsvond bij 1 op 3 gezinnen met kinderen. 15% van de ouders uit deze gezinnen gaven aan dat kinderen en jongeren hierbij een direct slachtoffer waren. Kinderen en jongeren hadden een verhoogd risico op slachtofferschap bij toegenomen stress bij een ouder, opgroeien in een groot gezin en een geschiedenis van geweld binnen het gezin. Een beter mentaal welzijn binnen het gezin hing samen met minder geweld in het gezin.³ Ook ander onderzoek stelde een stijging in huiselijk geweld vast.⁴ In april 2020 waren de meldingen van huiselijk geweld bij de hulpijn 1712 verdubbeld, in vergelijking met april 2019.⁵ Het CLB zag ten opzichte van het schooljaar 2019 een stijging (28%) van aanmeldingen van verontrustende opvoedingssituaties in 2020 en 2021. Ook het aantal vragen rond opvoeding en interactieproblemen thuis steeg.⁶ 44% van de jongeren en jongvolwassenen voelden zelf meer spanning en stress thuis.⁷ Kinderen ervoeren significant meer fysiek en verbaal geweld van broers en zussen in 2021 in vergelijking met 2018.⁸ 61,2% van de kinderen en jongeren zeiden meer ruzie te maken met hun broer of zus.⁹

3- Elizaveta Fomenko e.a., '[Locked up at home : A cross-sectional study into the effects of COVID-19 lockdowns on domestic violence in households with children in Belgium](#)', 25/02/2022. Methode: Studie bouwt verder op een eerdere studie 'Relationships, Stress and Aggression in times of COVID-19'. Longitudinale online zelf-gerapporteerde survey. Er wordt een subsample gebruikt van deze studie. Respondentengroep: huishouden met minstens één kind onder 18. Convenience sample. Selection bias. Niet representatief. Respondentenaantal: 2583 (overrepresentatie vrouwen en hoogopgeleiden). Niet representatief. Gemakssteekproef. Longitudinaal. Geografische scope: België. Onderzoeksperiode: 14/01/2021-28/02/2021: bevraging over voor 13/03/2020, tijdens de eerste golf (13/3/2020-eind oktober 2020) en de tweede golf (1/11/2020-eind februari 2021).

4- Elke Van Hoof e.a., '[Living Document I: Belgian mental health \(care\) data repository Version 7](#)', 16/06/2021. Methode: Systematische analyse waarbij de bevindingen van resultaten besproken worden en er een algemene conclusie genomen wordt. Hier worden alle studies samen besproken. Geografische scope: België. Onderzoeksperiode: 2020-2021.

5- Janneke M. Schokkenbroek e.a., '[Locked Down Together: Determinants of Verbal Partner Violence During the COVID-19 Pandemic](#)', 25/08/2021. Methode: Online survey. Respondentengroep: Ouder dan 18, Nederlands spreken en in B wonen tijdens de lockdown. Respondentenaantal: 2889, waarvan 1491 samenwonen met een partner (76% vrouw) -> de focus zal op deze groep zijn. Niet representatief voor Vlaanderen. Gemakssteekproef. Niet representatief. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoeksperiode: 3/04/2020-17/04/2020.

6- Centrum voor Leerlingenbegeleiding, '[De impact van corona op de CLB-werking](#)'. Methode: Niet uitgewerkt. Geografische scope: Vlaanderen en Brussel. Onderzoeksperiode: Schooljaar 2020-2021.

7- Jeugdtraid Overijse, 'OE IST?', niet gepubliceerd. Methode: Bevraging. Respondentenaantal: 582. [gemakssteekproef]. Geografische scope: Overijse. Onderzoeksperiode: Eind 2020.

8- Jasper Dhoore e.a., '[Children's worlds. Een internationale survey naar het welzijn van kinderen \(COVID-19 supplement, 2021\)](#)'. Overzicht eerste resultaten, november 2021. Methode: Bevraging. Respondentengroep: Kinderen uit het vierde, vijfde en zesde leerjaar uit de 50 scholen die ook bevraged werden in 2018. Respondentenaantal: 2449. Representatief. Trendanalyse. Gestratificeerde toevalssteekproef. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoeksperiode: 2e semester schooljaar 2020-2021 (april-juni 2021).

9- Uit de Marge, '[De impact van de COVID-19-maatregelen op kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties](#)', mei 2020. Methodologie: Bevraging. Respondentengroep: kwetsbare kinderen en jongeren via de jeugdwelzijnswerkers. Respondentenaantal: 2,412 kinderen en jongeren uit 35 gemeenten [gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen en Brussel. Onderzoeksperiode: 2020.

8,9%

van de Vlaamse kinderen

gaf aan soms te maken te krijgen met geweld door een volwassene

8,1%

van de Vlaamse jongeren

gaf aan soms te maken te krijgen met geweld door een volwassene

MEER DAN DE HELFT

zei dat dit een **beetje of veel** meer gebeurde dan voor de coronapandemie

Kindermishandeling is een verborgen en onderschat probleem. Minstens 3% van de kinderen en jongeren in westerse landen heeft te maken met een ernstige vorm van kindermishandeling. Door de pandemie vielen heel wat beschermende factoren tegen kindermishandeling weg. Zo was er minder sociale steun en vrijetijdsbesteding. Daarnaast leidde sluiten van scholen in de eerste lockdown waarschijnlijk tot meer kindermishandeling.¹⁰ Heel wat risicofactoren, zoals stress, financiële problemen en gebrekkige toegang tot hulp, namen dan weer toe.¹¹

Onderzoek wijst op een mogelijke **toename en intensifiëring van geweld, verwaarlozing en misbruik** bij Vlaamse kinderen en jongeren.¹² Zo gaf 8,9% van de kinderen en 8,1% van de jongeren aan soms te maken te krijgen met geweld door een volwassene. Meer dan de helft van hen zei tijdens de eerste lockdown dat een beetje of zelfs veel meer gebeurde dan voor de COVID-19-pandemie.¹³ Ouders gaven zelf aan dat het thuisonderwijs leidde tot een stijging in huiselijk conflict.¹⁴ Het ervaren van huiselijk geweld is gerelateerd aan toegenomen stress bij jongeren.¹⁵

10,111- Geertrui Bekkering e.a., 'Closing schools for SARS-CoV-2: a pragmatic rapid recommendation', 13/01/2021. Methode: Een multidisciplinair panel (inclusief leerlingen, ouders en leerkrachten) werd opgericht om via vastgelegde methodologie tot vertrouwenswaardige aanbevelingen te komen. Geografische scope: België met focus op Vlaanderen. Onderzoekperiode: Onduidelijk.

12- VECK, 'Samen werken aan een kindveiligere en kansrijke Vlaanderen in en na coronatijden', 21/09/2020. Methode: Literatuurstudie en eigen bevindingen i.v.m. toename kindermishandeling. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 2020.

13- KRC, KiReCO en KeKi, 'Kinderrechtenperspectief in de coronacrisis', 25/05/2020. Methodologie: Online bevraging. Er is een aparte vragenlijst voor kinderen ouder dan 12 jaar. Respondentengroep: Aandacht voor kwetsbare groepen. Ook kinderen jonger dan 8 (3901) en ouder dan 18 (6024) vulden de enquête in. Deze resultaten worden apart gerapporteerd indien zinvol. Ook de resultaten van de respondenten die niet alles invulden worden mee opgenomen indien nuttig. Dit wordt telkens duidelijk aangegeven. Respondentenaantal: 17,335 kinderen tot 12 jaar en 26,675 jongeren vanaf 12 jaar. Totaal 44,030. 1/16 van de kinderen en jongeren in Vlaanderen. Niet representatief, maar wel zo representatief mogelijk [Gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 11/05/2020-17/05/2020.

14- Lisa Thorell e.a., 'Parental experiences of homeschooling during the COVID-19 pandemic: Differences between seven European countries and between children with and without mental health conditions', 7/01/2021. Methode: Een survey gericht aan ouders. Respondentengroep: ouders van kindertussen 5 en 19 jaar die thuisonderwijs volgen n.a.v. de coronapandemie met overrepresentatie van kinderen met een mentaal gezondheidsprobleem. Respondentenaantal: 6720 ouders van 7 landen, 508 ouders van België. Geografische scope: Europa (incl. België). Onderzoekperiode: 28/04/2020-21/06/2020.

13- David De Coninck e.a., 'Distance Learning and School-Related Stress Among Belgian Adolescents During the COVID-19 Pandemic', 27/01/2022. Methode: Dataset #jongerenovercorona (44,030 kinderen en adolescenten) waaruit 6 items gerelateerd aan online leren uitgehaald werden, 3 items rond familie en 3 items rond peers. De dataset werd beperkt tot middelbaar onderwijs -> 16,163. Er werd een analytische statistische analyse uitgevoerd op de data.[gemakssteekproef]. Niet representatief. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 11/05/2020-17/05/2020.

PARTNERGEWELD KWAM VOORNAMELIJK VOOR BIJ ¹⁶:

Partnergeweld kan zowel een rechtstreekse invloed hebben - jongvolwassenen zijn rechtstreeks slachtoffer van partnergeweld - als een onrechtstreekse invloed binnen het gezin - kinderen zijn getuige van partnergeweld tussen hun ouders.

VROUWEN	JONGERE MENSEN	STUDENTEN
MENSEN WIENS PARTNER AL EEN LANGE TIJD WERKLOOS IS OF WERKLOOS IS DOOR DE PANDEMIE	OUDERS VAN KINDEREN JONGER DAN 18 JAAR	MENSEN DIE ZICH NIET KUNNEN AFZONDEREN VAN HET HUISHOUDEN
MENSEN MET WEINIG PERSOONLIJKE CONTACTEN	EEN HOGER NIVEAU VAN STRESS DOOR DE PANDEMIE.	EEN LAGER NIVEAU VAN STRESS OVER EEN BESMETTING MET HET CORONAVIRUS*

* verrassend in het kader van eerder onderzoek. Een mogelijke verklaring is dat een meer zorgeloos perspectief op een besmetting aanleiding zou kunnen zijn voor conflicten met de partner.¹⁶

Jongvolwassenen rapporteerden ook significant meer **relatiestress** in een bevraging bij de volwassen bevolking.¹⁷

16- Janneke M. Schokkenbroek e.a., 'Locked Down Together: Determinants of Verbal Partner Violence During the COVID-19 Pandemic', 25/08/2021. Methode: Online survey. Respondentengroep: Ouder dan 18, Nederlands spreken en in B wonen tijdens de lockdown. Respondentenaantal: 2889, waarvan 1491 samenwonen met een partner (76% vrouw) -> de focus zal op deze groep zijn. Niet representatief voor Vlaanderen. Gemakssteekproef. Niet representatief. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 3/04/2020-17/04/2020.

17- Koen Ponnet e.a., 'Welzijn en relaties in tijden van corona. Bevindingen van een survey-onderzoek in België van 3-17 april, 2020', 23/04/2020. Methode: Online vragenlijst. Respondentengroep: +18, in België wonen en Nederlands spreken. 77% vrouw. 27% 18-24. 27% student. Respondentenaantal: 2889. [gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 3-17/04/2020 (wave 1).

PESTEN

WERD SOMS GEPEST IN DE EERSTE LOCKDOWN

18,6%

7,3%

WERD MINDER GEPEST TIJDENS PANDEMIE

68,3%

66,5%

WERD MEER GEPEST TIJDENS PANDEMIE

6,1%

5,6%

KINDEREN

JONGEREN

2

DE IMPACT VAN DE CORONAMAAT- REGELEN OP PESTEN IS ONDUIDELIJK

De impact van de coronamaatregelen op **pesten** blijft onduidelijk. 18,6% van de kinderen en 7,3% van de jongeren gaf aan soms gepest te worden. Hoewel de meerderheid van de kinderen (68,5%) en jongeren (66,5%) die zeiden soms gepest te worden, aangaf dat dit minder was tijdens de eerste lockdown van de COVID-19- pandemie, werd een klein deel van de kinderen (6,1%) en jongeren (5,6%) net meer gepest.¹⁸ Er waren nooit pesterijen op school te zien volgens 42% van de jongeren.¹⁹ Kinderen hebben in 2021 significant meer fysiek en verbaal geweld van schoolgenoten gemeld, in vergelijking met 2018.²⁰

18- KRC, KiReCO en KeKi, 'Kinderrechtenperspectief in de coronacrisis', 25/05/2020. Methodologie: Online bevraging. Er is een aparte vragenlijst voor kinderen ouder dan 12 jaar. Respondentengroep: Aandacht voor kwetsbare groepen. Ook kinderen jonger dan 8 (3901) en ouder dan 18 (6024) vulden de enquête in. Deze resultaten worden apart gerapporteerd indien zinvol. Ook de resultaten van de respondenten die niet alles invulden worden mee opgenomen indien nuttig. Dit wordt telkens duidelijk aangegeven. Respondentenaantal: 17,335 kinderen tot 12 jaar en 26,675 jongeren vanaf 12 jaar. Totaal 44,030. 1/16 van de kinderen en jongeren in Vlaanderen. Niet representatief, maar wel zo representatief mogelijk [Gemakssteekproef]. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 11/05/2020-17/05/2020.

19- JAC Tervuren (Onder JAC Halle Vilvoorde), 'Mentaal Welzijn Jongeren Druivenstreek', niet gepubliceerd. Methode: Bevraging. Respondentengroep: 72% ASO. Respondentenaantal: 600. [gemakssteekproef]. Geografische scope: Druivenstreek. Onderzoekperiode: onduidelijk.

20- Jasper Dhoore e.a., 'Children's worlds. Een internationale survey naar het welzijn van kinderen (COVID-19 supplement, 2021). Overzicht eerste resultaten', november 2021. Methode: Bevraging. Respondentengroep: Kinderen uit het vierde, vijfde en zesde leerjaar uit de 50 scholen die ook bevestigd werden in 2018. Respondentenaantal: 2449. Representatief. Trendanalyse. Gestratificeerde toevalssteekproef. Geografische scope: Vlaanderen. Onderzoekperiode: 2e semester schooljaar 2020-2021 (april-juni 2021).

21,22- Geertrui Bekkering e.a., 'Closing schools for SARS-CoV-2: a pragmatic rapid recommendation', 13/01/2021. Methode: Een multidisciplinair panel (inclusief leerlingen, ouders en leerkrachten) werd opgericht om via vastgelegde methodologie tot vertrouwenswaardige aanbevelingen te komen. Geografische scope: België met focus op Vlaanderen. Onderzoekperiode: Onduidelijk.

Zet bij een (gezondheids)pandemie in op het contact tussen kinderen en jongeren en hun **vertrouwenspersonen**. De stijging in huiselijk geweld bleef niet beperkt tot de eerste lockdown en is een zorgwekkende evolutie. Scholen kunnen het risico op huiselijk geweld en conflict voor kinderen en jongeren bufferen.²¹ Ook andere vertrouwenspersonen, zoals jeugdwerkers, hebben dit effect en zouden contact moeten kunnen maken tijdens een pandemie. Vertrouwenspersonen spelen ook een belangrijke rol bij pesten.

Heb aandacht voor **gezinnen met een verhoogd risico** op geweld zoals grote gezinnen of gezinnen met een acute toename aan stress. Onderhoud en versterk de ontspanningsmogelijkheden van gezinnen.²² Ook professionals, zoals gezondheidsmedewerkers, moeten voldoende aandacht hebben voor de signalen van geweld binnen het gezin.

DE IMPACT VAN DE CORONAMAATREGELEN

OP KINDEREN, JONGEREN EN JONGVOLWASSENEN:
EEN SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE

AUTEURS

Kenniscentrum Kinderrechten vzw (KeKi)

Jeugdonderzoekplatform (JOP)

Dr. Susan Lagaert en Prof. Dr. Lieve Bradt,
Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek, Universiteit,
verbonden aan het Jeugdonderzoekplatform (JOP)

Met dank aan de deelnemers van het IMPULS evenement.

OPDRACHTGEVER

Departement Cultuur, Jeugd en Media

VORMGEVING

Eline Cornelissen - www.elinecornelissen.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Kenniscentrum Kinderrechten vzw (KeKi)
Kon. Maria Hendrikaplein 5/201
9000 GENT

© 2022, Kenniscentrum Kinderrechten en Jeugdonderzoekplatform,
All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag veeleenvoudig en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor educatieve, pedagogische en sociale doeleinden die geen commercieel oogmerk hebben, mag al het materiaal vrij gebruikt worden mits correcte bronvermelding van deze publicatie.

KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN VZW (KEKI)
- CHILDREN'S RIGHTS KNOWLEDGE CENTRE

info@keki.be

www.keki.be

[facebook.com/KeKivzw](https://www.facebook.com/KeKivzw)

twitter.com/kekivzw

[linkedin.com/company/kenniscentrumkinderrechten](https://www.linkedin.com/company/kenniscentrumkinderrechten)

JEUGDONDERZOEKSPLATFORM (JOP)

www.jeugdonderzoekplatform.be

twitter.com/JOPonderzoek